

EVROPSKA POVELJA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI na lokalnom nivou

Conseil des Communes
et Régions d'Europe
Council of European
Municipalities and Regions

Publikacija je štampana
uz finansijsku podršku
Evropske unije.

EVROPSKA POVELJA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Za lokalne i regionalne uprave,
u cilju usmjeravanja njihovih snaga
i partnerstava ka postizanju
veće ravnopravnosti

*Povelju sastavio i predstavio
Savjet evropskih opština i
regija sa partnerima*

Ova publikacija je izdata u okviru regionalnog projekta "Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou" koji sprovodi pet partnerskih udruženja:
Udruženje Fenomena iz Kraljeva, Srbija, kao organizacija koja upravlja projektom, Anima - Centar za žensko i mirovno obrazovanje iz Kotora, Crna Gora, Agencija lokalne demokratije Mostar, Bosna i Hercegovina, Centar lokalne demokratije LDA iz Niša, Srbija
Fondacija Kvinna till Kvinna iz Stokholma, Švedska, u ulozi međunarodnog partnera

Projekat je finansijski podržala Evropska unija .
Stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju
nužno i stavove Evropske komisije.

Projekat podržavaju i Fondacija KVINNA TILL KVINNA,
i Asocijacija TAVOLO TRENINO CON I BALCANI.

EVROPSKA POVELJA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Naslov izdanja na engleskom jeziku -
**THE EUROPEAN CHARTER FOR EQUALITY
of women and men in local life**

Povelju je sastavio
Savjet evropskih opština i regija (CEMR) -
©Council of European Municipalities and Regions (CEMR)

**Udruženje koje izdaje publikaciju u Crnoj Gori
ANIMA- Centar za žensko i mirovno obrazovanje, Kotor**

Prevoditeljica:
Paula Petričević

Štampa: Riža, Kraljevo, 2012.
Tiraž: 100 primjeraka

ISBN: 978-86-907869-7-8

Sadržaj

Predgovor	5
Uvod	7
Preambula.....	11
Načela	16
Implementacija povelje i njenih odredaba.....	20
Demokratska odgovornost	24
Politička uloga	25
Opšti okvir za ravnopravnost.....	30
Uloga poslodavca	33
Javne nabavke i ugovaranje.....	35
Uloga pružanja usluga.....	37
Planiranje i održivi razvoj.....	45
Uloga nadzornoga tijela	49
Bratimljenje i međunarodna saradnja	50

Predgovor

Zašto je rodna ravnopravnost fundamentalna vrijednost svakog demokratskog društva i zbog čega rodna demokratija predstavlja glavnu vodilju globalnih procesa demokratizacije danas? Odgovor je jednostavan, štaviše notoran – nema demokratije bez ravnopravnog učešća polovine stanovništva u svim poljima i na svim nivoima organizacije društva. Podzastupljenost žena na pozicijama moći i odlučivanja predstavlja najstabilniji i najrasprostranjeniji vid demokratskog deficita u faktički svim do sada postojećim političkim zajednicama. Upravo je stoga osnovni zahtjev rodne demokratije preoblikovanje svih društvenih struktura koje reprodukuju ovu nepravednost i stereotipne odnose među polovima.

No, da bi doveli do stvarnih promjena u životima žena širom svijeta, vrijednostima, principima i zahtjevima emancipatorskih društvenih pokreta i ideologija neophodni su i različiti politički i pravni instrumenti. Najveći pomak u ovom smislu svakako predstavlja Pekinška deklaracija i Akciona platforma iz 1995. godine koji u međunarodnu politiku uvode kategoriju gender – roda, kao i revolucionarno strateško polazište i osnov svih daljih instrumenata za kreiranje i implementaciju politika za postizanje rodne ravnopravnosti – *gender mainstreaming* – rodno osviještenu politiku ili uvođenje principa rodne ravnopravnosti u javne politike, na kom se temelje sva ostala političko-pravna oruđa za ostvarivanje rodno ravnopravnijeg i pravednijeg društva.

Jedno od ovih oruđa predstavlja i “Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou”, dokument kojeg je Savjet evropskih opština i regiona (CEMR), kao asocijacija lokalnih i regionalnih vlasti iz preko trideset zemalja Evrope, usvojio 2006. godine. Naša je nada da će njenim usvajanjem u crnogorskim opštinama biti napravljen mjerljivi pomak u ostvarivanju ravnopravnosti žena u Crnoj Gori. Povelja ima za cilj da pruži okvir za poboljšanje položaja žena na najneposrednijem i svakodnevnom životu najbližem nivou – na nivou lokalne zajednice, prvom stupnju javne sfere društva koje se i dalje nedovoljno brzo otvara prema svojoj, donedavno zaboravljenoj polovini – ženama.

Paula Petričević

ANIMA – Centar za žensko i mirovno obrazovanje

Uvod

Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou namijenjena je lokalnim i regionalnim upravama Evrope koje se njenim potpisivanjem javno obavezuju da će slijediti principe rodne ravnopravnosti i sprovoditi odredbe propisane Poveljom u svojim sredinama.

U cilju pružanja podrške primjeni ovih principa, svaka potpisnica Povelje će pripremiti akcioni plan koji će određivati prioritete, aktivnosti i sredstva za njegovo sprovođenje.

Potpisnice će, takođe, biti u obavezi da se povežu sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svojoj zemlji, kako bi na najbolji mogući način promovisale najbolje prakse u pogledu istinske ravnopravnosti.

Povelja je sastavljena u okviru ciljeva projekta (2005-2006) Savjeta evropskih opština i regiona, u saradnji sa dolje navedenim partnerima. Projekat je finansirala Evropska komisija kroz svoj Peti program rodne ravnopravnosti.

* * * * *

Rodna ravnopravnost predstavlja fundamentalno pravo za sve i od suštinskog je značaja za svaku demokratsku sredinu. Da bi ovo pravo bilo

ostvareno, ono mora biti ne samo prepoznato s pravne strane, već i uspješno primijenjeno na sve aspekte političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog života.

Uprkos brojnim primjerima zvaničnog priznanja i pomaka na tom polju, rodna ravnopravnost još uvijek nije prisutna u svakodnevnom životu. U praksi, žene i muškarci nemaju ista prava. Društvene, političke, ekonomske i kulturne nejednakosti su i dalje prisutne – primjer za to su razlike u platama i nejednaka zastupljenost u političkom životu.

Ove neravnopravnosti rezultat su društveno uslovljenih rodnih uloga, nastalih na osnovu brojnih stereotipa koji su prisutni u porodici, obrazovanju, kulturi, medijima, sferi rada, i organizaciji društva... u mnogim oblastima u kojima je moguće djelovati kroz usvajanje novog pristupa i uvođenje strukturalnih promjena.

Lokalna i regionalna vlast, budući da predstavljaju nivoe vlasti sa kojima su građani/ke u najneposrednijem kontaktu, najpogodnije su tle za borbu protiv upornog širenja neravnopravnosti, kao i za promovisanje istinski ravnopravnog društva. One su u poziciji da kroz nadležnosti i saradnju sa najrazličitijim lokalnim akterima, preduzmu konkretne korake ka postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.

Princip supsidijarnosti je od posebnog značaja za praktičnu primjenu prava na rodnu ravnopravnost. Ovaj princip se odnosi na sve nivoe vlasti – evropsku, državnu, regionalnu ili lokalnu. Iako se odgovornosti lokalnih i regionalnih vlasti razlikuju širom Evrope, zajedničko im je da mogu i moraju igrati pozitivnu ulogu u promociji ravnopravnosti u praksi, i na taj način uticati na svakodnevni život svojih građana/ki.

Načela lokalne i regionalne samouprave su takođe usko povezana sa principom supsidijarnosti. Povelja lokalne samouprave Savjeta Evrope iz 1985. godine, koju je potpisala i ratifikovala većina evropskih zemalja, stavlja akcenat na *„pravo i sposobnost lokalnih vlasti da u skladu sa zakonom regulišu i upravljaju znatnim dijelom javnih poslova u skladu sa*

interesom lokalnog stanovništva."

Sprovođenje i promovisanje prava na ravnopravnost mora predstavljati srž ovog koncepta lokalne samouprave.

Lokalna i regionalna demokratska vlast mora izabrati najbolja rješenja po pitanju najvažnijih aspekata svakodnevnog života kao sto su stanovanje, sigurnost, javni saobraćaj, sfera rada ili zdravstvo.

Takođe, veće učešće žena u razvoju i sprovođenju javnih politika na lokalnom i regionalnom nivou vlasti omogućava da njihovo životno iskustvo, sposobnost i kreativnost budu uzeti u obzir.

Ako želimo da stvorimo društvo zasnovano na ravnopravnosti, veoma je važno da lokalna i regionalna vlast uzmu u obzir rodni aspekt pri kreiranju strategija, vođenju svojih organizacija, kao i u svakodnevnoj praksi. A u današnjem i sutrašnjem svijetu, pravo na ravnopravnost između muškaraca i žena je takođe ključ našeg ekonomskog i društvenog uspjeha – ne samo na evropskom i državnom nivou, već i na nivou regiona, u gradovima i u lokalnim zajednicama.

* * * * *

Savjet evropskih opština i regiona, kao i njegov odbor žena - izabranih predstavnica lokalnih i regionalnih vlasti, već dugi niz godina aktivno promovišu ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom i regionalnom nivou. Savjet je 2005. godine pokrenuo konkretnu inicijativu namijenjenu lokalnim i regionalnim vlastima u Evropi: „Grad za ravnopravnost”. Promocijom dobrih praksi određenih evropskih gradova i opština, inicijativa „Grad za ravnopravnost” predlaže načine sprovođenja strategija koje se tiču rodne ravnopravnosti na lokalnom i regionalnom nivou. Ova Povelja se nadovezuje na ta dostignuća.

Uloga lokalnih i regionalnih uprava u promociji rodne ravnopravnosti utvrđena je Svjetskom deklaracijom Međunarodnog saveza lokalnih

vlasti (IULA) o “ženama u lokalnoj upravi” koja je usvojena 1998. godine. Jedan od glavnih ciljeva nove svjetske organizacije, Ujedinjeni gradovi i lokalne vlasti, upravo je ravnopravnost između žena i muškaraca.

Preambula

Savjet evropskih opština i regiona, koji predstavlja evropske lokalne i regionalne uprave, saraduje sa sljedećim partnerima:

- Nacionalna asocijacija opština u Republici Bugarskoj (National Association of Municipalities in the Republic of Bulgaria)
- Savez kiparskih opština
- Savez gradova i zajednica Republike Češke (SMO CR)
- Asocijacija finskih lokalnih i regionalnih vlasti
- Francuski sektor CEMR (AFCCRE)
- Njemački sektor CEMR (RGRE)
- Centralni savez opština i zajednica Grčke (KEDKE)
- Mađarska nacionalna asocijacija lokalnih vlasti (TOOSZ)
- Italijanski sektor CEMR (AICCRE)
- Toskanska federacija AICCRE

- Asocijacija gradova i opština Luksemburga (SYVICOL)
- Asocijacija gradova Poljske (ZMP)
- Španska federacija opština i pokrajina (FEMP)
- Baskijska asocijacija opština (EUDEL)
- Grad Beč
- Grad Sen Žan de la Ruel
- Grad Frankfurt na Majni
- Grad Kartagina
- Grad Valensija
- Agencija za vrijeme i mobilnost Belfort-Monbejar
- Stalni odbor Euro-mediteranskog partnerstva lokalnih i regionalnih vlasti (COPPEM)

Imajući na umu da su Evropska zajednica i unija utemeljene na fundamentalnim pravima i slobodama uključujući i zalaganje za rodnu ravnopravnost, kao i da je evropsko zakonodavstvo osnova napretka postignutog u ovoj oblasti u Evropi;

Pozivajući se na međunarodni pravni okvir za ljudska prava Ujedinjenih nacija i posebno na Opštu deklaraciju o ljudskim pravima i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, usvojenju 1979. godine;

Naglašavajući bitan doprinos Savjeta Evrope promociji ravnopravnosti žena i muškaraca u lokalnim samoupravama;

Uzimajući u obzir da ravnopravnost žena i muškaraca podrazumijeva želju da se sprovedu aktivnosti na tri dodatna aspekta za njeno postizanje, tj. eliminacija direktne neravnopravnosti, iskorjenjivanje indirektna neravnopravnosti i izgradnja političke, pravne i društvene sredine koja će podržavati proaktivni razvoj ravnopravne demokratije;

Osudjujući jaz između *de jure* prepoznavanja prava na ravnopravnost i stvarne i uspješne primjene tog prava;

Imajući u vidu da lokalne i regionalne uprave u Evropi igraju i moraju igrati ključnu ulogu u primjeni prava na ravnopravnost svojih građana/ki i stanovnika/ca, naročito žena i muškaraca, u svim domenima njihove odgovornosti;

Imajući u vidu da je ravnopravno učešće i prisustvo žena i muškaraca u upravi i na vodećim pozicijama od suštinskog značaja za demokratiju;

Vodeći se primjerom Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine, Pekinškom deklaracijom i platformom za aktivnosti UN iz 1995, i Rezolucijom 23. specijalne sjednice Generalne skupštine iz 2000. (Peking + 5), Poveljom osnovnih prava Evropske unije, Preporukama Savjeta iz decembra 1996. o ravnopravnom učešću žena i muškaraca u procesima odlučivanja i Svjetskom deklaracijom međunarodne unije lokalnih vlasti o ženama u lokalnoj upravi iz 1998;

Sa željom da obilježi 25. godišnjicu stupanja na snagu Konvencije UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena iz septembra 1981. godine, donosi ovu Evropsku povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, i poziva lokalne i regionalne uprave u Evropi da potpišu i sprovedu ovu Povelju.

I
DIO

Načela

Potpisnici ove Povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou prepoznaju sljedeća načela kao fundamentalna za naše aktivnosti:

- 1. Ravnopravnost žena i muškaraca je fundamentalno pravo**
Lokalne i regionalne uprave moraju ovo pravo sprovoditi u svim domenima svoje odgovornosti, uključujući obavezu da eliminišu sve oblike diskriminacije, bila ona direktna ili indirektna.
- 2. Da bi rodna ravnopravnost bila zagarantovana, moraju se rješavati pitanja višestruke diskriminacije i nepovoljnog položaja**
Višestruka diskriminacija i nepovoljni položaj bazirani na, osim rodnim, razlikama u rasi, boji kože, etničkoj i društvenoj pripadnosti, genetskim karakteristikama, jeziku, vjeri ili uvjerenjima, političkom ili drugom mišljenju, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovini, rođenju, invaliditetu, starosti, seksualnoj orijentaciji ili društveno - ekonomskom statusu, moraju takođe biti uzeti u obzir prilikom rješavanja pitanja ravnopravnosti između žena i muškaraca.
- 3. Podjednako učešće žena i muškaraca u procesima odlučivanja je preduslov za demokratsko društvo**
Pravo na ravnopravnost žena i muškaraca zahtijeva da lokalne i regionalne vlasti preduzmu sve odgovarajuće mjere i usvoje sve potrebne

strategije u cilju promovisanja podjednake zastupljenosti i učešća žena i muškaraca u svim sferama uprave.

4. Eliminisanje rodnih stereotipa je od ključnog značaja za postizanje ravnopravnosti između žena i muškaraca

Lokalne i regionalne vlasti moraju podsticati eliminaciju stereotipa i prepreka na kojima se temelje nejednakosti u pogledu statusa i položaja žena, koji dovode do nejednakog vrednovanja uloga žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom smislu.

5. Uključivanje rodne perspektive u sve aktivnosti lokalne i regionalne uprave je neophodno u procesu poboljšanja ravnopravnosti između žena i muškaraca

Princip rodne ravnopravnosti mora biti uzet u obzir prilikom sastavljanja strategija, metoda i instrumenata koji utiču na svakodnevni život lokalnog stanovništva – na primjer, kroz primjenu tehnika uvođenja principa rodne ravnopravnosti u javne politike (na engleskom: gender mainstreaming)¹ i rodnog budžetiranja.² Iskustvo žena na lokalnom nivou, uključujući i njihove životne i radne uslove, moraju biti analizirani i uzeti u obzir.

---

¹ 'Uvođenje principa rodne ravnopravnosti u javne politike' ili gender mainstreaming : u julu 1997. godine, Ekonomsko-socijalni savjet UN (ECOSOC) definisao je koncept gender mainstreaming-a na sljedeći način: "...podrazumijeva proces procjenjivanja posljedica svake planirane akcije po žene i muškarce, uključujući zakonodavstvo, politike i programe, u svim oblastima i svim nivoima. To je strategija koja uzima u obzir interese i iskustva žena i muškaraca, i integriše ih u procese kreiranja, realizacije, monitoringa i evaluacije politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama, tako da žene i muškarci ostvaruju ravnopravnu dobrobit i neravnopravnost se ne reprodukuje. Krajnji cilj je ostvarivanje rodne ravnopravnosti". Citirano u: Ka politici rodnog budžetiranja u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova: 2009, str. 8.

² Rodno budžetiranje (gender budgeting), definicija Savjeta Evrope: "Rodno budžetiranje predstavlja uvođenje principa rodne ravnopravnosti u budžetske procese. Ono podrazumijeva rodno zasnovanu procjenu budžeta, uključivanje rodne perspektive na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti". Citirano u: Ka politici rodnog budžetiranja u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova: 2009, str. 8.

6. Akcioni planovi i programi za koje su obezbijedena odgovarajuća sredstva neophodan su alat za unapređivanje rodne ravnopravnosti

Lokalne i regionalne uprave moraju sastaviti Akcioni plan i program ravnopravnosti koji uključuje i dovoljno finansijskih i ljudskih resursa potrebnih za njegovo sprovođenje.

Ova načela čine osnovu odredbi navedenih u III dijelu ovog dokumenta.

II
DIO

Implementacija Povelje i njenih odredaba

Potpisnice se obavezuju da će preduzeti sljedeće korake u cilju implementacije odredbi ove Povelje:

1. Svaka potpisnica Povelje će, u prihvatljivom vremenskom okviru (ne više od dvije godine od datuma potpisivanja), razviti i usvojiti Akcioni plan ravnopravnosti i nadalje ga primjenjivati.
2. Akcioni plan ravnopravnosti će definisati ciljeve i prioritete potpisnica, zatim mjere planirane za sprovođenje, kao i dodijeljena sredstva za sprovođenje Povelje i njom propisanih ciljeva. Plan će takođe definisati i vrijeme za implementaciju. Ako potpisnica već posjeduje Akcioni plan ravnopravnosti, u tom slučaju će ga samo uskladiti sa relevantnim pitanjima koja se obrađuju u Povelji.
3. Svaka potpisnica će vršiti detaljne konsultacije prije usvajanja svog Akcionog plana ravnopravnosti, a nakon usvajanja će ga i predstaviti različitim stranama. Takođe će redovno izvještavati javnost o napretku postignutom kroz implementaciju plana.
4. Svaka potpisnica će vršiti reviziju svog Akcionog plana u skladu sa situacijom i sastaviće plan za svaki naredni period.

5. Svaka potpisnica se slaže da će u načelu djelovati u skladu sa odgovarajućim sistemom evaluacije koji će biti uspostavljen kako bi se omogućila procjena napretka u sprovođenju ove Povelje, kao i da će pružiti pomoć lokalnim i regionalnim upravama širom Evrope pri međusobnoj razmjeni iskustava o efektnim načinima postizanja veće ravnopravnosti između žena i muškaraca. Potpisnica će takođe omogućiti da njen Akcioni plan i svi drugi relevantni javni materijali budu dostupni u te svrhe.
6. Svaka potpisnica će pismeno obavjestiti Savjet evropskih opština i regiona o potpisivanju Povelje i datumu potpisivanja, kao i kontaktu za buduću saradnju vezanu za Povelju.

III
DIO

Demokratska odgovornost

Član 1.

1. Potpisnica priznaje da je pravo na ravnopravnost žena i muškaraca fundamentalni preduslov demokratije i da demokratsko društvo ne može dozvoliti da se sposobnost, znanje, iskustvo i kreativnost žena zanemare. S tim u vezi, potpisnica mora na osnovu ravnopravnosti obezbijediti uključenje, prisustvo i učešće žena iz različitih miljea i starosnih grupa u sve sfere političkog i javnog odlučivanja.
2. Potpisnica, kao demokratski izabrano tijelo odgovorno za obezbjeđivanje blagostanja svojih građana, obavezuje se da će promovisati i unaprijediti praktičnu primjenu ovog prava u svim sferama aktivnosti – kao demokratski predstavnik lokalne zajednice, tijelo koje obezbjeđuje i pruža usluge, planira i reguliše, kao i u svojstvu poslodavca.

Politička uloga

Član 2. – Političko učešće

1. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da glasaju, budu kandidati/kinje i vrše funkciju na koju su izabrani.
2. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da učestvuju u izradi i sprovođenju strategija, da vrše javne funkcije i sve druge funkcije na svim nivoima uprave.
3. Potpisnica priznaje princip ujednačene predstavljenosti u svim izabranim i javnim upravnim organima.
4. Potpisnica se obavezuje da će preduzeti sve prihvatljive mjere u cilju obezbjeđivanja podrške svim gore navedenim pravima i principima, uključujući:
  - Podsticanje žena da se prijavljuju za glasanje, da koriste svoja glasačka prava i da se kandiduju za javnu funkciju;
  - Podsticanje političkih partija i grupa da usvoje i sprovedu načela ujednačene predstavljenosti žena i muškaraca;
  - Podsticanje političkih partija i grupa da preduzmu sve zakonske korake, čak i usvajanjem kvota tamo gdje je potrebno, kako bi se povećao broj kandidovanih, a potom i izabranih predstavnica u lokalnim tijelima;

- Regulisanje sopstvenih procedura i standarda poslovanja, tako da potencijalni kandidati i izabrani predstavnici/ce ne budu stavljeni u nepovoljan položaj zbog stereotipnih oblika ponašanja i jezika, ili uznemiravanja;
  - Usvajanje mjera koje omogućuju izabranim predstavnicima/cama da usklade svoj privatni, poslovni i javni život, na primjer, obezbjeđujući takav raspored radnih obaveza i metoda da svaki izabrani predstavnik ili predstavnica ima priliku da u potpunosti učestvuje.
5. Potpisnica se obavezuje da će promovisati i primjenjivati načela jednakog učešća žena i muškaraca u svojim upravnim i savjetodavnim organima, kao i eksternim tijelima.
Međutim, tamo gdje trenutno ne postoji ujednačena predstavljenost žena i muškaraca, uprava će sprovesti gore navedeno po ništa manje povoljnom osnovu za manjinski pol od trenutnog odnosa između polova.
6. Potpisnica se dalje obavezuje da će obezbijediti da nijedna javna ili politička pozicija na koju bira ili postavlja predstavnika/cu nije, u načelu ili praksi, ograničena ili predviđena za samo jedan rod, zbog stereotipnih stavova.

Član 3. – Učešće u političkom i građanskom životu

1. Potpisnica priznaje pravo građana da učestvuju u radu javnih tijela i organa kao fundamentalno demokratsko načelo, kao i to da žene i muškarci imaju pravo podjednakog učešća u upravi i javnom životu njihovih regiona, opština i lokalnih zajednica.
2. U odnosu na različite oblike učešća u javnim poslovima, na primjer preko savjetodavnih odbora, savjeta susjeda, elektronskog učešća ili vježbi planiranja učešća, potpisnica se obavezuje da će se zalagati za ravnopravno učešće žena i muškaraca u praksi. Tamo gdje postojeći oblici učešća ne vode do pomenute ravnopravnosti, potpisnica se obavezuje da će razviti i testirati nove metode.

3. Potpisnica se obavezuje da će promovisati aktivno učešće u svom političkom i građanskom životu žena i muškaraca iz svih sektora zajednice, naročito onih žena i muškaraca iz manjinskih grupa koji inače ne bi bili uključeni.

Član 4. – Javno obavezivanje na ravnopravnost

1. Potpisnica će se, kao demokratski vođa i predstavnik svoje zajednice i teritorije, formalno javno obavezati da će sprovoditi principe ravnopravnosti između žena i muškaraca na lokalnom nivou, uključujući:
  - Objavu potpisivanja ove Povelje, a zatim i debate i usvajanje od strane svog najvišeg predstavničkog tijela;
  - Obavezivanje da će ispuniti sve odredbe ove Povelje i da će javno podnositi redovne izvještaje o postignutom napretku pri sprovođenju svog Akcionog plana za ravnopravnost;
  - Obavezivanje da će potpisnica i njeni izabrani članovi/ce biti dosljedni i podržavati obrasce dobrog ponašanja, u odnosu na rodnu ravnopravnost.
2. Potpisnica će u toku svog demokratskog mandata nastojati da podstakne druge političke i javne institucije i privatna tijela, kao i građanske organizacije, da se priključe praktičnoj primjeni prava na rodnu ravnopravnost.

Član 5. – Saradnja sa partnerima na obezbjeđivanju ravnopravnosti

1. Potpisnica će saradivati sa svim svojim partnerima, od državnog i privatnog sektora do organizacija civilnog društva, kako bi se obezbjedila veća ravnopravnost između žena i muškaraca u svim životnim aspektima u toj oblasti.

2. Potpisnica će se konsultovati sa svojim partnerskim tijelima i organizacijama, uključujući i svoje društvene partnere, oko razvoja i izrade svog Akcionog plana za ravnopravnost kao i drugih važnih pitanja vezanih za ravnopravnost.

Član 6. – Suprotstavljanje stereotipima

1. Potpisnica se obavezuje da će, koliko je to moguće, sprječavati i boriti se protiv predrasuda, praksi i upotrebe jezika i predstava baziranih na ideji superiornosti ili inferiornosti jednog od dva pola, ili na stereotipnim ulogama žena ili muškaraca.
2. S tim u vezi, potpisnica će se postarati da je njena javna i interna komunikacija potpuno u skladu sa ovom odredbom, kao i da promovise pozitivne rodne primjere i vizuelne predstave.
3. Potpisnica će takođe pomoći svom osoblju, kroz treninge i druga sredstva, da prepozna i eliminiše stereotipne stavove i ponašanja i prema tome prilagodi obrasce ponašanja.
4. Potpisnica će sprovesti aktivnosti i kampanje u cilju podizanja svijesti građana o štetnoj ulozi rodnih stereotipa u postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.

Član 7. – Dobra uprava i savjetovanje

1. Potpisnica priznaje pravo žena i muškaraca da se njihova pitanja rješavaju ravnopravno, nepristrasno, pravično i u prihvatljivom roku, uključujući:
  - Pravo da se njihova riječ čuje pre donošenja bilo kakve individualne odluke nepovoljne po njih;
  - Dužnost nadležnog organa da obrazloži svoju odluku;
  - Pravo na informaciju od važnosti o stvarima koje se na njih odnose.

2. Potpisnica prihvata da će se širom sfere njenih nadležnosti kvalitet strategija i upravljanja najvjerojatnije poboljšati ukoliko svi na koje se oni odnose budu imali priliku da u odlučujućoj fazi budu konsultovani, kao i da je važno da ženama i muškarcima u praksi bude dat jednak pristup relevantnim informacijama i podjednaka mogućnost reagovanja.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da će sprovoditi sljedeće korake ukoliko se ukaže potreba:
  - Omogućiti da plan pružanja informacija uvrsti potrebe žena i muškaraca, uključujući i njihove metode pristupa informacijama i komunikacionim tehnologijama;
  - Tamo gdje će doći do konsultacija, da onima čiji stavovi imaju najmanje prilike da se čuju bude omogućeno ravnopravno učešće u procesu konsultacija, kao i da će se sprovesti zakonite aktivnosti koje će omogućiti da se to zaista i dogodi;
  - Po potrebi obavljati posebne konsultacije za žene.

Opšti okvir za ravnopravnost

Član 8. – Opšte odredbe

1. Potpisnica će, u skladu sa svojim nadležnostima, priznati, poštovati i primjenjivati relevantna prava i principe ravnopravnosti između žena i muškaraca i boriti se protiv nepovoljnog položaja i diskriminacije na osnovu pripadnosti polu.
2. Odredbe propisane ovom Poveljom primjenjuju se na potpisnicu samo tamo gde one, ili njihovi relevantni aspekti, potpadaju pod njene pravne moći.

Član 9. – Rodna procjena/analiza

1. Potpisnica se obavezuje, u skladu sa svojim nadležnostima, da će vršiti rodnu procjenu,³ kao što je utvrđeno ovim Članom.

---

³ Procjenu u smislu iz gore navedene definicije UN-a: "procjenjivanj[e] posljedica svake planirane akcije po žene i muškarce, uključujući zakonodavstvo, politike i programe, u svim oblastima i na svim nivoima".

2. U tu svrhu, potpisnica će sastaviti program sprovođenja rodnih procjena/analiza, u skladu sa svojim prioritetima, sredstvima i vremenskim okvirom koje će uvrstiti ili uzeti u obzir u svom Akcionom planu za ravnopravnost.
3. Rodna procjena/analiza će uključiti sljedeće korake kao relevantne:
  - Reviziju postojećih strategija, procedura, praksi, metoda i obima upotrebe, kako bi se procijenilo da li postoji bilo kakva nepravedna diskriminacija, da li su bazirane na rodnim stereotipima i da li na adekvatan način uzimaju u obzir sve specifične potrebe žena i muškaraca;
  - Reviziju raspodjele sredstava, finansijskih i onih drugih, u gore navedene svrhe;
  - Identifikaciju prioriteta i, po potrebi, ciljeva, kako bi se rješavala relevantna pitanja proistekla iz ovih revizija, kao i uvela vidljiva poboljšanja u pružanju usluga;
  - U ranoj fazi, procjenjivanje svih značajnih predloga novih strategija ili izmjena već postojećih; zatim procedura i izmjena u raspodjeli sredstava, kako bi se utvrdio njihov potencijalni uticaj na žene i muškarce i donijele konačne odluke u svjetlu ovako donijetih zaključaka;
  - Uzimanje u obzir potreba ili interesa onih koji su iskusili višestruku diskriminaciju ili se nalaze u nepovoljnijem položaju po više osnova.

Član 10. – Višestruka diskriminacija ili nepovoljan položaj

1. Potpisnica prepoznaje da je zabranjena diskriminacija po svakom osnovu, kao što je pol, rasa, etnička pripadnost ili porijeklo, genetske karakteristike, jezik, religija ili vjerovanje, političko ili drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, godište ili seksualna orijentacija.

2. Potpisnica dalje prepoznaje da je, uprkos ovoj zabrani, mnogo žena i muškaraca višestruko diskriminirano ili stavljeno u nepovoljan položaj, uključujući i društveno-ekonomski, što direktno utiče na njihovu mogućnost da koriste druga prava utvrđena i propisana ovom Poveljom.
3. Potpisnica se obavezuje da će, u domenu svojih nadležnosti, preduzeti sve prihvatljive mjere u borbi protiv posljedica višestruke diskriminacije ili nepovoljnog položaja, uključujući:
  - Uzimanje u obzir pitanja višestruke diskriminacije ili nepovoljnog položaja u svom Akcionom planu za ravnopravnost i rodnom procjenama;
  - Mogućnost da se pitanja koja proističu iz višestruke diskriminacije ili nepovoljnog položaja uzmu u obzir prilikom sprovođenja aktivnosti ili mjera utvrđenih drugim Članovima ove Povelje;
  - Sprovođenje kampanja javnog informisanja u borbi protiv stereotipa i promovisanje jednakog tretmana za one žene i muškarce koji su možda bili žrtve višestruke diskriminacije, ili se nalaze u nepovoljnom položaju po više osnova;
  - Primjena posebnih mjera kako bi se odgovorilo na specifične potrebe žena i muškaraca migranata.

Uloga poslodavca

Član 11.

1. Potpisnica u ulozi poslodavca priznaje pravo rodne ravnopravnosti u svim aspektima zapošljavanja, uključujući organizaciju i uslove rada.
2. Potpisnica priznaje pravo na usklađivanje profesionalnog, društvenog i privatnog života, pravo na dostojanstvo i bezbjednost na radnom mjestu.
3. Potpisnica se obavezuje da će preduzeti sve prihvatljive mjere, uključujući pozitivne mjere u okviru svojih pravnih moći, u cilju pružanja podrške gore navedenim pravima.
4. Mjere iz stava 3 podrazumijevaju i sljedeće:
  - a) Reviziju relevantnih strategija i procedura vezanih za zapošljavanje u svojoj organizaciji, kao i razvoj i sprovođenje dijela o zapošljavanju iz svog Akcionog plana za ravnopravnost, u cilju rješavanja neravnopravnosti u prihvatljivom vremenskom periodu, posvećujući pažnju, između ostalog:
    - Jednakim platama, uključujući jednake plate za rad od jednake vrijednosti,
    - Reviziji plata, nagrada, platnog sistema i honorara,

- Mjerama kojima se obezbjeđuje fer i jasno unapređenje i razvoj karijernih prilika,
  - Mjerama kojima se obezbjeđuje podjednako učešće žena i muškaraca na svim nivoima, naročito onih kojima se rješava svaka nejednakost na višim upravljačkim nivoima,
  - Mjerama kojima se rješava svako razdvajanje posla bazirano na polu, kao i mjere kojima se ohrabruju zaposleni da se bave netradicionalnim vrstama zaposlenja,
  - Mjerama kojima se obezbjeđuje pošteno zapošljavanje,
  - Mjerama kojima se obezbjeđuju adekvatni, zdravi i bezbjedni uslovi za rad,
  - Procedurama konsultacija sa zaposlenima i njihovim sindikatima čime se omogućava ujednačeno učešće žena i muškaraca u svim savjetodavnim pregovaračkim tijelima.
- b) Protivljenje seksualnom uznemiravanju na radnom mestu, stavljajući jasno do znanja da je takvo ponašanje neprihvatljivo, pružajući podršku žrtvama, uvodeći i sprovodeći jasne strategije obračunavanja sa prestupnicima i podižući svijest radnika o ovom problemu;
- c) Težnju ka takvoj radnoj snazi na svim nivoima organizacije koja će reflektovati društvenu, ekonomsku i kulturnu raznolikost njihovog lokalnog stanovništva;
- d) Mogućnost usklađivanja profesionalnog, društvenog i privatnog života:
- Predstavljanjem strategija koje omogućavaju, gdje je to moguće, prilagođavanje radnog vremena i dogovora oko njege osoba zavisnih od zaposlenih,
  - Ohrabrivanjem muškaraca da iskoriste svoje pravo odsustva radi njege zavisnih osoba.

Javne nabavke i ugovaranje

Član 12.

1. Potpisnica je dužna da, u procesu sprovođenja zadataka i obaveza vezanih za javne nabavke, uključujući i ugovore sa dobavljačima, pružanje usluga ili izvedbu radova, zagovara rodnu ravnopravnost.
2. Pomenuta dužnost potpisnice je od posebnog značaja tamo gdje ugovorom prepušta drugom pravnom licu pružanje relevantnih javnih usluga, za šta je potpisnica odgovorna po zakonu. U takvim slučajevima, potpisnica nastoji da pravno lice koje dobije posao (nezavisno od vrste vlasništva) ima iste obaveze po pitanju zalaganja za rodnu ravnopravnost kao da je potpisnica direktno pružala tu uslugu.
3. Potpisnica se dalje obavezuje da sprovede, gdje god je to primjenjivo, sljedeće korake:
  - a) Za svaki posao od važnosti koji želi da sklopi, da razmotri relevantne rodne implikacije i prilike da zagovara ravnopravnost;
  - b) Da omogući da ugovorne odredbe obuhvate ciljeve rodne ravnopravnosti;
  - c) Da omogući da ostali uslovi propisani ugovorom koji se odnose na relevantan posao obuhvate i reflektuju te ciljeve;

- d) Da iskoristi nadležnost propisanu zakonima o javnim nabavkama Evropske unije da utvrdi uslove rada i učinka koji obuhvataju pitanja od socijalnog značaja;
- e) Da osoblje ili savjetnici/ce budu odgovorni za poslove javnih nabavki, a ugovorni partneri svjesni rodne ravnopravnosti u svom poslu, uključujući organizovanje treninga u te svrhe;
- f) Da odredbe glavnog ugovora uključe i uslov da su i podizvođači dužni da rade u skladu sa obavezom da zagovaraju rodnu ravnopravnost.

Uloga pružanja usluga

Član 13. – Edukacija i doživotno učenje

1. Potpisnica priznaje pravo na edukaciju, kao i pravo na pristup svim stručnim i stalnim obukama. Potpisnica priznaje bitnu ulogu edukacije u pružanju jednakih mogućnosti, sticanju neophodnih životnih i radnih sposobnosti, kao i u obezbjeđivanju novih mogućnosti za profesionalno i stručno usavršavanje u svim životnim dobima.
2. Potpisnica se obavezuje da će, u okviru svojih nadležnosti, obezbjeđiti ili zagovarati jednaku mogućnost edukacije, stručne i stalne obuke za žene i muškarce, djevojčice i dječake.
3. Potpisnica prepoznaje potrebu da eliminiše svako stereotipno shvatanje uloge žena i muškaraca u svim oblicima edukacije. Da bi to postigla, potpisnica se obavezuje da će sprovoditi ili zagovarati sljedeće mjere:
  - Reviziju materijala, školskih i drugih obrazovnih programa i predavačkih metoda, kako bi se spriječilo stereotipno ponašanje i djelovanje,
  - Sprovedenje posebnih aktivnosti kojima se podstiče netradicionalni izbor karijere,
  - U okviru kurseva za edukaciju građana/ki, posebno uključiti elemente koji ističu značaj jednakog učesća žena i muškaraca u demokratskim procesima.

4. Potpisnica priznaje da načini na koji su uređene škole i druge obrazovne ustanove predstavljaju važne modele za djecu i mlade. Stoga se obavezuje da će zagovarati podjednako učešće žena i muškaraca na svim nivoima školske organizacije i uprave.

Član 14. – Zdravstvo

1. Potpisnica priznaje pravo svih na visoki nivo fizičkog i mentalnog zdravlja i utvrđuje da je pristup kvalitetnom zdravstvu i liječenju, kao i preventivnoj njezi za žene i muškarce, od velike važnosti za ostvarivanje ovog prava.
2. Potpisnica priznaje da ljekarske i zdravstvene usluge moraju uzeti u obzir različite potrebe žena i muškaraca kako bi se obezbijedile jednake mogućnosti za njihovo zdravlje. Potpisnica takođe priznaje da ove potrebe ne proizilaze samo iz bioloških razlika, već i iz različitih životnih i radnih uslova i stereotipnih ponašanja i pretpostavki.
3. Potpisnica se obavezuje da u okviru svojih dužnosti preduzme sve odgovarajuće aktivnosti, kako bi promovisala i svojim građanima/kama obezbijedila najviši nivo zdravstvene zaštite. U tu svrhu, potpisnica će sprovoditi ili zagovarati sledeće mjere:
  - Uključiti princip rodne ravnopravnosti i rodne osjetljivosti u planiranje, finansiranje i pružanje zdravstvenih i medicinskih usluga,
  - Postarati se da aktivnosti za promovisanje zdravstva, uključujući i one koje imaju za cilj podsticanje zdrave ishrane i važnost fizičke aktivnosti, uključe i prepoznavanje različitih potreba i položaja žena i muškaraca,
  - Postarati se da zdravstveni radnici, uključujući i one koji učestvuju u promovisanju zdravstva, prepoznaju načine na koje rod utiče na medicinsku i zdravstvenu zaštitu, kao i da uzmu u obzir različita iskustva žena i muškaraca u tom domenu,
  - Postarati se da žene i muškarci imaju pristup odgovarajućim informacijama o zdravstvu.

Član 15. – Socijalna zaštita i usluge

1. Potpisnica priznaje pravo svih na nužnu socijalnu zaštitu, kao i na socijalnu pomoć u slučaju potrebe.
2. Potpisnica priznaje različite potrebe žena i muškaraca koje mogu da proisteknu iz razlika u njihovim društvenim i ekonomskim prilikama i drugih faktora. Stoga, da bi osigurala jednako pravo žena i muškaraca na socijalnu zaštitu i socijalne usluge, potpisnica će sprovesti sve moguće korake da:
  - Uključi princip rodne ravnopravnosti i rodne osjetljivosti u planiranje, finansiranje i pružanje usluga socijalne zaštite,
  - Obezbjedi da oni koji pružaju socijalnu zaštitu i usluge prepoznaju načine na koje rod utiče na ove usluge, kao i da uzmu u obzir različita iskustva žena i muškaraca u tom domenu.

Član 16. – Briga za djecu i dječija zaštita

1. Potpisnica priznaje važnu ulogu koju imaju kvalitetne i pristupačne jaslice, obdaništa i druge ustanove za brigu o djeci, dostupne svim roditeljima i starateljima bez obzira na njihovu finansijsku situaciju, u zalaganju za pravu ravnopravnost između žena i muškaraca i mogućnosti da usklade svoj profesionalni, javni i privatni život. Potpisnica takođe priznaje doprinos koji takve ustanove daju ekonomskom i društvenom životu i strukturi lokalne zajednice i društvu uopšte.
2. Potpisnica se obavezuje da joj jedan od prioriteta bude pružanje takvih usluga, odnosno podrška takvim uslugama, direktno ili kroz druge izvore. Dalje se obavezuje da podstakne pružanje takvih usluga od strane drugih, uključujući i lokalne poslodavce.
3. Potpisnica takođe priznaje da je odgajanje djece zajednička odgovornost žena i muškaraca i uopšte društva, i obavezuje se na borbu protiv rodnog stereotipa da je briga o djetetu uglavnom dužnost i odgovornost žena.

Član 17. – Staranje o drugim izdržavanim osobama

1. Potpisnica priznaje odgovornost žena i muškaraca da se staraju o drugim izdržavanim ili nemoćnim osobama osim djece, i da ta odgovornost može uticati na njihovu ulogu u ekonomskom i društvenom životu.
2. Potpisnica takođe priznaje da su te obaveze neproporcionalno podijeljene, te stoga predstavljaju prepreku postizanju pune ravnopravnosti između žena i muškaraca.
3. Potpisnica se obavezuje da će se boriti protiv neravnopravnosti tako što će:
  - Jedan od njenih prioriteta biti da obezbijedi i promoviše visoki kvalitet odgovarajuće zaštite za nemoćna lica, direktno ili putem drugih izvora,
  - Obezbijediti pomoć i mogućnosti za lica koja su se našla u društvenoj izolaciji zbog staranja o nemoćnim licima,
  - Sprovoditi kampanje protiv stereotipa koji podrazumijevaju da je staranje o nemoćnim osobama prvenstveno dužnost žena.

Član 18. – Društvena uključenost

1. Potpisnica priznaje pravo svih na zaštitu od siromaštva i društvene isključenosti, kao i da su žene uopšte sklonije da budu društveno isključene zato što imaju manje pristupa sredstvima, robi, uslugama i povoljnim prilikama od muškaraca.
2. Potpisnica se stoga obavezuje da će kroz svoje aktivnosti i usluge, i u saradnji sa društvenim partnerima, preduzeti mjere u okviru sveobuhvatnog i usklađenog pristupa da:
  - Potpomogne efikasni pristup zaposlenju, stanovanju, obukama, obrazovanju, kulturi, informacionim i komunikacionim tehnologijama, socijalnoj i zdravstvenoj pomoći svim licima koja žive ili rizikuju da se nađu u društvenoj isključenosti ili siromaštvu,

- Prepozna posebne potrebe i položaj žena koje su iskusile društvenu isključenost,
- Potpomogne integraciju žena i muškaraca migranata, u odnosu na njihove specifične potrebe.

Član 19. – Stanovanje

1. Potpisnica priznaje pravo na stanovanje, kao i da pristup kvalitetnom stanovanju predstavlja jednu od najosnovnijih ljudskih potreba neophodnih za dobrobit osobe i njene porodice.
2. Potpisnica priznaje da žene i muškarci često imaju specifične i jasne potrebe vezane za stanovanje koje moraju biti u potpunosti uzete u obzir, uključujući i činjenicu da:
  - U prosjeku žene imaju manje prihoda i sredstava od muškaraca, te stoga traže smještaj koji sebi mogu da priušte;
  - Žene su glave domaćinstava u većini porodica sa jednim roditeljem, kojima je potreban društveni smještaj;
  - Ugroženi muškarci su često i najbrojniji među beskućnicima.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da će, ukoliko je to moguće:
  - Omogućiti ili potpomoći pronalaženje smještaja adekvatne veličine i standarda, sa pristojnim životnim uslovima za sve i dostupnim najnužnijim uslugama;
  - Preduzeti korake u sprječavanju beskućništva, a posebno pružiti pomoć beskućnicima/cama, u skladu sa kriterijumima potrebe, stepena ugroženosti i nediskriminacije;
  - U skladu sa mogućnostima, pomoći plaćanje smještaja onima bez adekvatnih sredstava.
4. Potpisnica se takođe obavezuje da će obezbijediti ili zagovarati jednako pravo žena i muškaraca da budu stanari/ke, imaoци/teљke, ili na neki drugi način vlasnici/ce svojih domova, kao i da, u tu svrhu, koristi svoje moći ili uticaj da omogući da žene imaju jednako pravo na hipoteku i druge oblike finansijske pomoći i kredita u svrhu obezbjeđivanja stambenog prostora.

Član 20. – Kultura, sport i rekreacija

1. Potpisnica priznaje pravo svih da učestvuju u kulturnom životu i uživaju u umjetnosti.
2. Potpisnica takođe priznaje ulogu sporta koju on ima kada je u pitanju doprinos životu jedne zajednice i obezbjeđivanje prava na zdravlje kao iz Člana 14. Takođe priznaje da žene i muškarci imaju isto pravo na ravnopravan pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima i objektima.
3. Potpisnica priznaje da žene i muškarci mogu imati različita iskustva i interese po pitanju kulture, sporta i rekreacije, i da to može biti rezultat rodnog stereotipnog razmišljanja i djelovanja, pa se stoga obavezuje da će sprovoditi i promovisati mjere koje uključuju, po potrebi:
  - Obezbijediti da žene i muškarci, dječaci i devojčice imaju podjednak pristup sportskim, rekreativnim i kulturnim objektima i aktivnostima,
  - Podsticati žene i muškarce, dječake i djevojčice da ravnopravno učestvuju u sportskim i kulturnim aktivnostima, uključujući i one koje se tradicionalno smatraju “ženskim” ili “muškim”,
  - Podsticati umjetnike/ce, kao i kulturna i sportska udruženja, da promovišu kulturne i sportske aktivnosti koje osporavaju stereotipne stavove o ženama i muškarcima,
  - Podsticati javne biblioteke da osporavaju rodne stereotipe izborom knjiga i drugih materijala.

Član 21. – Sigurnost i bezbjednost

1. Potpisnica priznaje pravo svake žene i muškarca na bezbjednost i slobodu kretanja, kao i da ova prava ne mogu biti slobodno ili jednako sprovedena ukoliko žene i muškarci nisu sigurni ili bezbjedni, bilo u privatnom ili javnom sektoru, ili ako se ne osjećaju sigurno ili bezbjedno.

2. Potpisnica takođe priznaje da se žene i muškarci, dijelom zbog različitih obaveza ili životnog stila, često suočavaju sa različitim problemima u pogledu sigurnosti i bezbjednosti, koji se moraju rješavati.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da će:
  - Iz perspektive roda analizirati statistiku koja se tiče broja i modela incidenata (uključujući ozbiljne prekršaje protiv pojedinaca/ki) koji utiču na bezbjednost ili sigurnost žena i muškaraca, kao i da, ukoliko smatra da je prikladno, izmjeri stepen i prirodu straha ili prekršaja ili drugih izvora nesigurnosti;
  - Razviti i sprovesti planove, strategije i aktivnosti, uključujući i određena poboljšanja stanja ili uređenja lokalne sredine (na primjer, saobraćajne raskrsnice, parkirališta, ulična rasvjeta), ili upravljačkih i srodnih službi, u cilju poboljšanja praktične bezbjednosti i sigurnosti žena i muškaraca, kao i da teži da smanji njihov doživljaj nedovoljne sigurnosti i bezbjednosti.

Član 22. – Rodno zasnovano nasilje

1. Potpisnica priznaje da nasilje zasnovano na rodnom razlikama, koje više ugrožava žene, predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i rušenje dostojanstva i fizičkog i emocionalnog integriteta ljudskog bića.
2. Potpisnica priznaje da rodno zasnovano nasilje proističe iz ideje prestupnika/ce da je jedan pol superiorniji u odnosu na drugi u kontekstu nejednakog odnosa snaga.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da ustanovi i podrži strategije i akcije protiv rodno zasnovanog nasilja, uključujući i da:
  - Obezbjedi ili potpomogne podršku žrtvama,
  - Informiše javnost, na svim relevantnim jezicima, o pomoći koja je obezbijedena u toj oblasti,
  - Omogućiti da profesionalni kadar prođe obuku o prepoznavanju žrtava i pomoći,

- Omogući efektnu saradnju između relevantnih službi i policije, zdravstvenih i stambenih službi,
- Promoviše kampanje o podizanju svijesti građana/ki i edukativnih programa usmjerenih ka potencijalnim i stvarnim žrtvama i prestupnicima/cama.

Član 23. – Trgovina ljudima

1. Potpisnica priznaje da kriminalna radnja trgovine ljudima, koja više ugrožava žene i djevojke, predstavlja kršenje fundamentalnih ljudskih prava i narušavanje dostojanstva i fizičkog i emocionalnog integriteta ljudskog bića.
2. Potpisnica se obavezuje da ustanovi i podrži strategije i akcije u cilju prevencije trgovine ljudima uključujući i:
  - Kampanje širenja informacija i podizanja nivoa svijesti građana/ki,
  - Programe obuke za profesionalne kadrove odgovorne za prepoznavanje i pružanje podrške žrtvama,
  - Mjere u cilju obeshrabrivanja potražnje,
  - Odgovarajuće mjere pomoći žrtvama uključujući mogućnost liječenja, adekvatnog i sigurnog smještaja i prevodilačkih usluga.

Planiranje i održivi razvoj

Član 24. – Održivi razvoj

1. Potpisnica priznaje da, u strategijama planiranja i razvoja svojih regiona u budućnosti, principi održivog razvoja moraju biti u potpunosti poštovani, obuhvativši ravnomjernu integraciju ekonomske, društvene, ekološke i kulturne dimenzije, i da posebno uključuju potrebu za promocijom i postizanjem ravnopravnosti između žena i muškaraca.
2. Potpisnica se stoga obavezuje da uvrsti princip ravnopravnosti između žena i muškaraca kao fundamentalnu dimenziju u svoje planiranje ili razvoj strategija za održivi razvoj svog regiona.

Član 25. – Urbanizam i lokalno planiranje

1. Potpisnica prepoznaje važnost svog prostornog, transportnog, ekonomskog razvoja i strategije korišćenja zemljišta i planova za stvaranje uslova u okviru kojih pravo na ravnopravnost između žena i muškaraca na lokalnom nivou može biti u potpunosti primijenjeno.
2. Potpisnica se obavezuje da će prilikom sastavljanja, usvajanja i sprovođenja takvih strategija i planova:

- Uzeti u obzir potrebu da zagovara efektivnu ravnopravnost u svim aspektima života u lokalnoj zajednici,
- Uzeti u obzir posebne potrebe žena i muškaraca vezane za, na primjer, zapošljavanje, pristup uslugama, kulturni život, obrazovanje i porodične obaveze, i to na osnovu relevantnih lokalnih i drugih podataka, uključujući i rodnu procjenu/analizu koju je sama sproveda,
- Da usvoji visoko kvalitetna projektna rješenja koja uzimaju u obzir posebne potrebe žena i muškaraca.

Član 26. – Mobilnost i transport

1. Potpisnica priznaje da su mobilnost i pristup prevoznim sredstvima nužan uslov u primjeni prava, zadataka i aktivnosti žena i muškaraca, uključujući i zapošljavanje, edukaciju, kulturu i pristup neophodnim službama i uslugama. Takođe priznaje da održivost i uspjeh opštine ili regiona u mnogome zavisi od stepena razvoja efektivne, visokokvalitetne transportne infrastrukture i usluga javnog prevoza.
2. Potpisnica takođe priznaje da žene i muškarci često u praksi imaju različite potrebe i modele korišćenja mobilnosti i transporta, a koje su bazirane na faktorima kao što su primanja, starateljske obaveze ili radno vrijeme, kao i da zbog toga proporcionalno ima više žena korisnica javnog prevoza nego muškaraca.
3. Potpisnica se stoga obavezuje:
  - da će uzimati u obzir relevantne potrebe i modele korišćenja transporta žena i muškaraca, uključujući i stanovnike/ce gradskih i ruralnih sredina;
  - da će omogućiti da transportne usluge dostupne građanima/kama u datoj oblasti zadovoljavaju posebne i zajedničke potrebe žena i muškaraca, kao i postizanje prave ravnopravnosti između žena i muškaraca na lokalnom nivou.

4. Potpisnica se dalje obavezuje da će se zalagati za progresivan napredak usluga javnog prevoza prema i unutar opštine, uključujući i intermodalne veze, u cilju zadovoljavanja posebnih i opštih potreba žena i muškaraca za redovnim, jeftinim, sigurnim i dostupnim prevozom, kao i u cilju doprinosa održivom razvoju.

Član 27. – Ekonomski razvoj

1. Potpisnica priznaje da je uravnotežen i održiv ekonomski razvoj vitalna komponenta uspješne opštine ili regiona, kao i da njene aktivnosti i usluge u ovoj oblasti mogu značajno da doprinesu napretku u ravnopravnosti između žena i muškaraca.
2. Potpisnica prepoznaje potrebu da poveća brzinu i kvalitet zaposlenja žena, a takođe priznaje i da je stepen rizika od siromaštva, povezan sa dugoročnom nezaposlenošću i neplaćenim poslom, naročito visok kod žena.
3. Potpisnica se obavezuje da će u potpunosti uvrstiti potrebe i interese žena i muškaraca u svoje aktivnosti i usluge na polju ekonomskog razvoja, kao i prilike da unaprijedi jednakost među njima, i da preduzme odgovarajuće aktivnosti u tu svrhu. Te akcije mogu da uključuje:
  - Pomoć ženama preduzeticama,
  - Finansijsku i drugu pomoć preduzećima u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti,
  - Podsticanje obuke žena pripravnica u sticanju vještina i kvalifikacija za poslove koji se tradicionalno smatraju “muškim” ili obrnuto,
  - Podsticanje poslodavaca da zapošljavaju žene pripravnice u skladu sa njihovim vještinama, kvalifikacijama i pozicijama koje se tradicionalno smatraju “muškim” i obrnuto.

Član 28. – Životna sredina

1. Potpisnica priznaje svoju dužnost da radi u pravcu postizanja visokog nivoa zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine u svojoj opštini, uključujući lokalne strategije vezane za otpad, buku, kvalitet vazduha, prirodne razlike i uticaj na klimatske promjene. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da imaju korist od usluga i strategija vezanih za životu sredinu.
2. Potpisnica priznaje da se životi žena i muškaraca u mnogome razlikuju, i da se žene i muškarci razlikuju u korišćenju usluga i javnih ili otvorenih prostora na lokalnom nivou, ili se suočavaju sa različitim problemima vezanim za životnu sredinu.
3. Potpisnica se, u skladu s tim, obavezuje da će, prilikom razvijanja svojih strategija i usluga vezanih za životnu sredinu, u potpunosti i jednako voditi računa o posebnim potrebama u životima žena i muškaraca, kao i o principima solidarnosti među generacijama.

Uloga nadzornog tijela

Član 29. – Lokalna uprava kao nadzorno tijelo

1. Potpisnica prepoznaje, kroz sprovođenje svojih zadataka i nadležnosti kao regulatornog tijela relevantnih aktivnosti u svojoj opštini, važnu ulogu koju igra efektivna kontrola i zaštita potrošača/ica u obezbjeđivanju sigurnosti i dobiti lokalnog stanovništva, kao i da tako uređene aktivnosti mogu imati različit uticaj na žene i muškarce.
2. Potpisnica se obavezuje da će, u okviru sprovođenja svojih nadzornih zadataka, uzeti u obzir posebne potrebe, interese i položaj žena i muškaraca.

Bratimljenje i međunarodna saradnja

Član 30.

1. Potpisnica prepoznaje značaj povezivanja i evropske i međunarodne saradnje sa lokalnim i regionalnim vlastima na zbližavanju građana/ki i promociji zajedničkog učenja i razumijevanja širom nacionalnih granica.
2. Potpisnica se obavezuje da će kroz svoje aktivnosti u oblasti povezivanja i evropske i međunarodne saradnje:
  - Ravnopravno uključiti žene i muškarce različitih položaja u pomenute aktivnosti,
  - Iskoristiti svoje veze i evropska i međunarodna partnerstva kao platformu za razmjenu iskustava i zajedničkog učenja o pitanjima koja se tiču ravnopravnosti žena i muškaraca,
  - Uvrstiti dimenziju rodne ravnopravnosti u svoje aktivnosti decentralizovane saradnje.

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе,
Цетиње

ISBN 978-86-907869-7-8
COBISS.CG-ID 19782160

ISBN 978-86-907869-7-8

Fenomen

©Council of European Municipalities and Regions (CEMR)

